

сучасної класичної музики, коли музика мислиться як нескінченний потік, як становлення та життя числа у часі, містерія «Парсіфаль» пронизана «кришталіною» чистотою, умиротворенням, прагненням до тиші як вищому прояву абсолютної музики, повним розчиненням у ніщо.

Завдяки творчому генію Р. Вагнера метафізична музика А. Шопенгауера віднаходить своє акустичне втілення, а музичне мислення та музичне позапонятійне філософування стають найвищими формами пізнання дійсності. Надання пріоритету чистій абсолютній музиці, котра дарує споглядалне ірраціональне осягнення світу, і відмова від розважальних та легковажних жанрів закріплює ту домінуючу позицію метафізичної музики, котру заклали А. Шопенгауер.

**Висновки.** Вислів «абсолютна музика» у Ріхарда Вагнера окреслює контур інтелектуального становлення композитора від Фойєрбаха до Шопенгауера. Спочатку це синонім інструментальної музики, збагачений посиланнями до гегелівської систематики. Потім абсолютна музика перетворюється на корелят метафізичної музики Шопенгауера. Проте треба наголосити на нетермінологічному вживанні цього вислову у Вагнера.

У подальшому цікаво дослідити сам цей поворот Вагнера від Гегеля до Шопенгауера, що можна визначити в якості ключового кореляту ідеї абсолютної музики в інтелектуальній історії.

#### Список використаних джерел

1. Бадью А. Философия и событие. Беседы с кратким введением в философию Алена Бадью / А. Бадью. – М.: Институт Общегуманитарных Исследований, 2013. – 192 с.
2. Вагнер Р. Избранные работы / Р. Вагнер; пер. с нем. Е. Маркович и др. – М.: «Искусство», 1978. – 695 с.
3. Вакенродер В.–Г. Фантазии об искусстве / В.–Г. Вакенродер; пер. с нем. А. С. Дмитриева. – М.: Искусство, 1977. – 263 с.
4. Ганслик Э. О прекрасном в музыке [Электронный ресурс] / Э. Ганслик. – Режим доступа: [http://az.lib.ru/g/ganslik\\_e/text\\_1880\\_o\\_prekrasnom\\_v\\_muzyke-oldorfo.shtml](http://az.lib.ru/g/ganslik_e/text_1880_o_prekrasnom_v_muzyke-oldorfo.shtml)
5. Гегель Г. Эстетика Т.3. / Г. Гегель. – М.: Мысль, 1971. – 534 с.
6. Зенкин К. Музыкальный смысл как энергия (energia) [Электронный ресурс] / К. Зенкин. – Режим доступа: <http://lib.vkarp.com/2013/01/27/>
7. Лосев А. Ф. Форма – Стиль – Выражение / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1995. – 944 с.
8. Михайлов А. В. Музыка в истории культуры: Избранные статьи / А. В. Михайлов. – М.: Московская гос. консерватория, 1998. – 264 с.
9. Михайлов А. В. Эдуард Ганслик и австрийская культурная традиция [Электронный ресурс] / А. В. Михайлов. – Режим доступа: <http://lib.vkarp.com/2013/01/27/%d0%bc%d0%b8%d1%85%d0%b9%d0>
10. Ницше Ф. Рождение трагедии из духа музыки / Ф. Ницше; пер. с нем. Г. А. Рачинского. – СПб.: Азбука, Аттикус, 2012. – 208 с.
11. Холопова В. Н. Феномен музыки / В. Н. Холопова. – М.: Директ – Медиа, 2014. – 378 с.

#### References

1. Bad'ju A. Filosofija i sobytie. Besedy s kratkim vvedeniem v filosofiju Alena Bad'ju / A. Bad'ju. – M.: Institut Obshhegumanitarnykh Issledovanij, 2013. – 192 s.
2. Vagner R. Izbrannye raboty / R. Vagner; per. s nem. E. Markovich i dr. – M.: «Iskusstvo», 1978. – 695 s.
3. Vakenroder V.–G. Fantazii ob iskusstve / V.–G. Vakenroder; per. s nem. A. S. Dmitrieva. – M.: Iskusstvo, 1977. – 263 s.

4. Ganslik Je. O prekrasnom v muzyke [Elektronnyj resurs] / Je. Ganslik. – Rezhim dostupa: [http://az.lib.ru/g/ganslik\\_e/text\\_1880\\_o\\_prekrasnom\\_v\\_muzyke-oldorfo.shtml](http://az.lib.ru/g/ganslik_e/text_1880_o_prekrasnom_v_muzyke-oldorfo.shtml)

5. Gegel' G. Jestetika: V 4 t. – M.: Mysl', 1971. – T.3. – 534 s.

6. Zenkin K. Muzykal'nyj smysl kak jenergija (energia) [Elektronnyj resurs] / K. Zenkin. – Rezhim dostupa: <http://lib.vkarp.com/2013/01/27/>

7. Losev A. F. Forma – Stil' – Vyrazhenie / A. F. Losev. – M.: Mysl', 1995. – 944 s.

8. Mihajlov A. V. Muzyka v istorii kul'tury: Izbrannye stat'i / A. V. Mihajlov. – M.: Moskovskaja gos. konservatorija, 1998. – 264 s.

9. Mihajlov A. V. Jeduard Ganslik i avstrijskaja kul'turnaja tradicija [Elektronnyj resurs] / A. V. Mihajlov – Rezhim dostupa: <http://lib.vkarp.com/2013/01/27/%d0%bc%d0%b8%d1%85%d0%b9%d0>

10. Nicshe F. Rozhdenie tragedii iz duha muzyki / F. Nicshe; per. s nem. G. A. Rachinskogo. – SPb.: Azbuka, Attikus, 2012. – 208 s.

11. Holopova V. N. Fenomen muzyki / V. N. Holopova. – M.: Direkt – Media, 2014. – 378 s.

**Karpenko O. O.**, postgraduate student, Donbas State Pedagogical University (Ukraine, Sloviansk), [konepark@mail.ru](mailto:konepark@mail.ru)

#### Philosophical dimension of the idea of absolute music in Wagner

*The research of the contextual meanings around the use of the phrase «absolute music» in the texts of Richard Wagner is relevant now due to the lack of a clear historical and philosophical answer to the question about the essence of the idea of absolute music that defined the understanding of music over the last two centuries. Methods: historical and philosophical reconstruction method of contextual analysis, synthesis method interdisciplinary approach within intellectual history, method of abstraction approach within the history of ideas. The study proved that Wagner did not give an exhaustive definition of terminological phrase «absolute music». In different contexts, the expression took on different meanings from a synonym of instrumental music to the signifier of music as the most expressive art.*

**Keywords:** absolute music, the idea, Wagner, instrumental music, philosophy, music, drama.

\* \* \*

УДК 1:5–05

**Кульченко В. П.**,  
кандидат філософських наук,  
доцент кафедри філософії, НУБіП України  
(Україна, Київ), [kultenko@ukr.net](mailto:kultenko@ukr.net)

**Циганок О.**,  
магістр факультету захисту рослин, екології  
та біотехнологій, НУБіП України (Україна, Київ)

**Лех В.**,  
магістр факультету захисту рослин, екології  
та біотехнологій, НУБіП України (Україна, Київ)

#### ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ О. КОНТА КРИЗЬ ПРИЗМУ БІОГРАФІЧНОГО ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ

*Здійнюється дослідження філософської спадщини видатного французького філософа і математика, засновника філософії науки Огюста Конта з використанням історико-біографічного та культурологічного підходів. Це дозволяє глибше зрозуміти особливості формування філософських ідей філософа, зміст сформульованих ним закликів: «філософія – служниця науки», «кожна наука – сама собі філософія» та інших. Як відомо, позитивізм пройшов чотири етапи свого розвитку – від першої хвилі, що зародилась стараннями О. Конта в середині 19 ст. до сучасного постпозитивізму. В межах останнього утворилась т.зв. «історична школа філософії науки», яка саме й висунула вимогу досліджувати тенденції та проблематику розвитку наукового знання в контексті історичного та культурно-соціологічного підходів. Це дозволяє краще зрозуміти думки вченого, який ніколи не перебуває осторонь соціокультурного контексту існування. Саме з точки зору застосування такої методології і виконана дана робота.*

**Ключові слова:** О. Конт, позитивізм, філософія науки, наука, прогрес.

«Довге дев'ятнадцяте сторіччя» докорінно змінило хід історії і розвиток людської спільноти – відбулися значні зрушення у всіх сферах людської дійсності. Від кривавих революцій до утворення класичних

колоніальних імперій, від відкриттів, що полегшували життя людей до освоєння нових земель, побудови нових надій і ідеалів. Перед людьми того часу відкривалися нові горизонти й можливості побудови нового світу. Дев'ятнадцяте століття стало горнилом для нового суспільства, в якому ми існуємо й донині. Огюст Конт був одним з тих, хто вплинув на хід розвитку суспільства і створив фундамент для побудови нової концепції науки, основу якого складала вимога точності, фактовідповідності та розмежування знань про природу і знань про людину й суспільство. Новий підхід до наукового знання отримав назву позитивізму. Позитивізм (фр. *positivisme*, від лат. *positivus* – позитивний) – напрямок в методології науки, відповідно до якого, позитивне знання може бути отримане як результат суто емпіричного (наукового) досліджу. Суть позитивізму полягає у відмові від філософії (метафізики) як пізнавальної діяльності, що в контексті розвитку конкретно-наукового пізнання має синтетичний і прогностичний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідження життя та філософської спадщини фундатора позитивізму Огюста Конта здійснювали Джеймс Мілль, Джессі Рассел, В. Яковенко, В. Герье та інші. В їхніх працях започатковується традиція застосування культурологічної та історично-біографічної методології для з'ясування обставин філософської творчості О. Конта. На їхні думки спіралися автори при здійсненні даного дослідження. Наша наукова стаття є спробою експлікації філософської позиції О. Конта в контекст сьогоденного світу та сучасної науки.

Завданням статті є дослідження проблемного поля першого позитивізму та філософії О. Конта крізь призму біографічного та культурологічного підходів.

Народився Ісідор Огюст Марі Франсуа Касавьє Конт 19 січня 1798 року в місті Монпельє, що на півдні Франції, в сім'ї податкового інспектора, вірного рояліста і католика. В рідному місті він закінчив лицей, звідки згодом втік і переїхав до Парижу, де з відзнакою склав екзамени на вступ до Політехнічної школи. Молодий Огюст намагався дотримуватися власного правила «Хто хоче бути молодим в старості, має бути старим в молодості». Правила цього він, звісно, не дотримався, бо попри притаманну йому стриманість, почав проголошувати свої ідеали, а також явився вірним прихильником ідеалів Великої Французької Революції. Це стало причиною виключенням зі школи. У 1816 році його взяли під варту, пізніше вислали назад у рідне місто. Через рік вигнання було скасоване, він мав змогу повернутися в Париж і закінчити своє навчання.

В одному з чисельних салонів доля звела Конта з видатним на той час мислителем і філософом А. Сен-Сімоном, який взяв його під свою опіку (молодий студент став помічником і секретарем філософа в період 1817–1824 рр.). Тоді філософ робить перші в своєму житті спроби писати, на той час – під впливом соціологічного вчення А. Сен-Сімона. Після смерті вчителя Конт впадає у депресію. Йому знадобиться чотири роки, щоб повернутися до викладання, це відбудеться в 1829 році. Філософ починає працювати репетитором і викладачем математики в Політехнічній

школі. Саме тоді курс лекцій з позитивізму приносить йому славу, широка аудиторія читачів знайомиться з його власною концепцією. Конт починає працювати над головною роботою свого життя – «Курс позитивної філософії» (в 6-ти томах), яку завершить у 1842 р. Крім того в 40-х р. він пише ще низку робіт з позитивізму («Система позитивістської політики»), в яких відображаються його погляди на суспільні явища і гуманітарний дискурс загалом. У Конта з'являються послідовники (Дж. С. Міль, Г. Спенсер), а низка вчених використовує його методологію. Зокрема, Ч. Дарвін в своїх роботах посилався на Конта і його позитивістський підхід.

Через власні психічні розлади і сімейні негаразди Конт починає перебудовувати та ідеалізувати своє знання. Він розриває свої відносини з дружиною Кароліною Конт в 1844 році, але знаходить нове кохання – Клотильду де Во. Проте, цей союз тривав недовго. В 1846 році вона помирає, і в подальшому філософ використовуватиме образ Клотильди в своїй релігії.

Учні і послідовники критикують філософа через відхід від раціоналізму. В 1848 р. Конт засновує товариство позитивістів, а також оголошує необхідність створення нової релігії, віри в позитив і лінійний розвиток. Огюст Конт вів перемовини з єзуїтами щодо переформатування ордену, аби останній служив ідеалам позитивізму. В останні роки життя він остаточно розходиться зі своїм сподвижником Емідем Літтере, який і звинуватив метра в зраді принципам раціоналізму. В останні роки життя Огюста Конта всі відвернулись від нього, і в цілковитому забутті він помирає 5 вересня 1857 р. Через рік після його смерті, «колишня» дружина (хоча офіційно він і не розлучився) подала позов до суду, який визнав Конта психічно хворим, а його заповіт не дійсним. Але попри все, хоча життя генія і закінчилося доволі сумно, його ідеї живуть і сьогодні, а його праці стали фундаментом нової методології [1].

Поява позитивізму як своєрідного напрямку, течії філософії, мала свої передумови. По-перше, природознавство (позитивізм орієнтувався перш за все на нього), в області якого в той час були здійсненні великі відкриття, встановлювало важливі закони функціонування природи всупереч тому, що в той час цілком знаходилося «в полоні» метафізичного способу мислення, «працювало» в рамках існуючої на той час механічної картини світу. По-друге, класична німецька філософія досягла піку свого розвитку в ідеалістичній системі Георга Гегеля, вінцем якої стала діалектика як логіка і теорія пізнання. По-третє, це спонукало природодослідників в силу об'єктивних обставин (а не через «суб'єктивне свавілля») перейти до діалектичного способу мислення [2].

Серед представників спеціальних наук визрівало непохитне переконання в тому, що гегелівської («старої», «традиційної») філософії недостатньо для науки. Виникла потреба в новій науковій філософії. За її створення взявся основоположник позитивізму О. Конт. Для цього йому довелося вступити в битву проти ідеалізму і раціоналізму Г. Гегеля, тому спочатку він взагалі відкинув гегелівську філософію разом з її методом – діалектикою.

Огюст Конт пише про основні витоки позитивізму в курсі своїх лекцій, де називає своїх ідеологічних

попередників, а починає він звісно з Аристотеля, який на його думку закладає основу його соціальної науки: «людина – це політична тварина». Також він наводить окремі думки Р. Декарта, Ф. Бекона, Д. Юма й інших, де прослідковується звернення до раціонального. Він звертається до «правильності і розсудливості» ліберального вчення А. Сміта і Ж. Б. Сея, де виокремлює основні положення економічної і соціальної еволюції людства. У Р. Ж. Тюрго, якого Конт охрестив «мудрим», він запозичив уявлення про людський прогрес, а також культурний поділ історії людства. Завдяки цьому складалося враження, що філософ намагався поєднати подекуди різні за значенням речі: чітку ієрархію, революційний дух і традиціоналізм з ліберальними цінностями. Сам Конт підсумовує це лозунгом: «Прогрес і порядок». Об'єднуються ці дві цінності факторами раціоналізму і твердої, об'єктивної доказовості. На відміну від своїх попередників Конт ставив перед собою якісно нове завдання – відповісти не чому, а як відбувається те чи інше явище.

На думку Огюста Конта, метафізика (вчення про сутність явищ) повинна поступитися місцем позитивній філософії. Позитивною філософією французький мислитель назвав сукупність спільних наукових положень для всього широкого позитивного природничо-наукового і соціального матеріалу. Саме тому філософію Конта назвали позитивною, тобто стверджувальною.

Головною особливістю позитивної філософії є визнання того, що всі явища підпорядковані законам природи. Основними рисами позитивної філософії Конт вважав те, що вона не відірвана від життя і спирається на конкретні факти і узагальнення спеціальних наук, є результатом їх поєднання. Важливим поняттям у Конта є «людство», яким систематизується його позитивна філософія [4].

Позитивізм Конта спрямований на обґрунтування науки. Філософ негативно ставиться до всього негативного, руйнівного, критичного. Він протиставляє цьому творчий, позитивний дух. Категорія «позитивного» з часом стає більш загальною і посідає головне місце в світогляді Конта, тому «позитивізм» та інші слова, які походять від «позитивного», стають основними термінами для позначення вчення філософа. Місце позитивного мислення в системі Конта можна зрозуміти тільки в сукупності з його знаменитим законом «трьох стадій» або «трьох станів», який він вважав своїм головним відкриттям.

Згідно з цим законом, окрема людина, суспільство, людство вцілому в своєму розвитку неминуче і послідовно проходять три стадії: теологічну, метафізичну і наукову. Перша стадія – теологічна або фіктивна. Знаходячись на цій стадії свого духовного розвитку, людина прагне всі явища пояснити втручанням надприродних сил. Ця стадія була необхідною для свого часу, тому що забезпечувала попередній розвиток людської спільноти і розвиток розумових здібностей. На другій стадії людина використовує метафізику для пояснення явищ фізики: шукає першооснову світу, субстанцію буття, вдається до спроб визначення сутностей. На третій стадії, за Контом, повністю вступає в силу закон постійного підпорядкування уяви спостереженню, тому що саме спостереження є універсальним методом отримання знань. Розум

відмовляється від визначення кінцевих причин і сутностей. І замість цього звертається до опису явищ природи, дослідження її законів [5]. Конт в своїх працях висловлюється не тільки проти вивчення «кінцевих» причин, але й проти дослідження причинності загалом, стверджуючи, що наука повинна замінити питання «чому?» питанням «як?».

Всі науки і всі людські спільноти неминуче завершують свою еволюцію на позитивній стадії. Саме на третій стадії формується істинна, тобто позитивна наука, мета якої – пізнання не фактів, а законів. Існування незмінних природних законів – умова існування науки. Конт виходить з уявлення про єдність і ієрархічну структуру всього буття, включаючи людське. На основі такого уявлення він буде свою класифікацію наук, вона включає в себе шість основних наук: математику, астрономію, фізику, хімію, біологію і соціологію.

*Висновок.* Досліджуючи позитивізм Огюста Конта, можна констатувати, що основне кредо позитивістської філософії було висловлене ним наступною тезою: «Наука сама собі філософія». Таким чином, він заперечив самостійний статус філософії й цінність її «вічних» антропологічних проблем. Потрібні були мільйонні жертви двох світових воєн, революцій, репресій та геноцидів, аби цінність філософсько-світоглядного знання, гуманістичного світогляду була реабілітована. Оцінюючи ж перший етап розвитку позитивізму, слід звернути увагу на те, що його вплив, в кінцевому результаті, визначається соціокультурними умовами конкретного народу [5]. Йдеться в першу чергу, про замилювання науковим прогресом, який переживали європейці в другій половині 19-го століття.

#### Список використаних джерел

1. Герье В. И. Огюст Конт и его значение в исторической науке. – СПб.: ЛЕНАНД, 2016. – 240 с.
2. Классификация наук Конта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/>
3. Конт О. Дух позитивной философии / Огюст Конт. – Ростов–на–Дону: Феникс, 2003. – 256 с.
4. Огюст Конт, позитивизм и социология [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.molsp.phys.spbu.ru/~domav/ContKomarova.htm>
5. «Огюст Конт – это...» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc\\_colier/958](http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_colier/958).
6. Первый позитивизм Конта, Милля, Спенсера [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-reading.club/chapter.php/97995/87/.html> Рассел Дж.
7. Конт Огюст [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://books.academic.ru/book.nsf/>
8. Яковенко В. Огюст Конт. Его жизнь и философская деятельность. – М.: Директ–Медиа, 2008. – 112 с.

#### References

1. Ger'e V. I. Ogjust Kont i ego znachenie v istoricheskoy nauke. – SPb.: LENAND, 2016. – 240 s.
2. Klassifikacija nauk Konta [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/>
3. Kont O. Duh pozitivnoj filosofii / Ogjust Kont. – Rostov–na–Donu: Feniks, 2003. – 256 s.
4. Ogjust Kont, pozitivizm i sociologija [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.molsp.phys.spbu.ru/~domav/ContKomarova.htm>
5. «Ogjust Kont – jeto...» [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: [http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc\\_colier/958](http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_colier/958).
6. Pervyj pozitivizm Konta, Millja, Spensera [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.e-reading.club/chapter.php/97995/87/.html> Rassel Dzh.

7. Kont Ogjust [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://books.academic.ru/book.nsf/>

8. Jakovenko V. Ogjust Kont. Ego zhizn' i filofsokajka dejatel'nost'. – M.: Direkt–Media, 2008. – 112 s.

**Kultenko V. P.**, candidate of philosophical sciences, Associate Professor of Philosophy, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), [kultenko@ukr.net](mailto:kultenko@ukr.net)

**Tsyhanok O.**, Master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv)

**Lech V.**, Master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv)

#### Problem of forming positive philosophy of August Conte through biographical and cultural approach

*Active research philosophical heritage of the famous French philosopher and mathematician, founder of the philosophy of science, August Conte, using historical and biographical and cultural approaches. This allows you to better understand the features of formation of philosophical ideas of the philosopher, formulated the content it calls «philosophy – science maid», «every science – its own philosophy» and others. As you know, positivism has passed four stages of development – from the first wave originated A. Conte efforts in the mid–19th century to the modern postpositivism. Within the last formed the so-called «Historical School of Philosophy of Science», which is also demanded to investigate the trends and issues of scientific knowledge in the context of historical, cultural and sociological approaches. This allows you to better understand the views of scientists who never stays away sociocultural context of existence. Terms of the application of this methodology is done this work.*

**Keywords:** O. Kont, positivism, philosophy of science, science and progress.

\* \* \*

УДК 27–423.4–12:141.4/5«04/14»

**Поцюрко М. М.**, кандидат філософських наук, викладач кафедри гуманітарних дисциплін, Львівський державний університет фізичної культури (Україна, Львів), [maryzakala@mail.ru](mailto:maryzakala@mail.ru)

#### ПРИМИРЕННЯ СВОБОДИ ВОЛІ ТА ПРЕДЕСТАНАЦІЇ ЯК ОСНОВА АНТИПЕЛАГІАНСЬКОЇ ПОЛЕМІКИ АВГУСТИНА

*Розглядаються завжди актуальні питання про свободу волі людини, спасіння, сенс життя та їх співвідношення із відповідальністю, Божественною благодаттю, промислом, провидінням та передестинацією, які займають важливе місце серед великої кількості проблем, що їх вирішує людство в продовж багатьох віків своєї історії і які намагається вирішити в рамках своєї релігійної філософії Аврелій Августин. Зокрема він аналізує питання про походження зла та відповідальність за нього, про гріх та покаєння, про особливості Божого плану щодо людини та ін. Відповідь на них передбачає або раціоналістичне трактування із наголосом на автономії людської волі та безумовній відповідальності за вчинки (цю думку підтримує Пелагій) або ж фідеїстичні ідеї про недосконалість людського розуму в питаннях віри і повне покладання на Божественну благодать і волю Бога (це переконання Августина в антипелагійській полеміці).*

**Ключові слова:** передвизначення, свобода волі, провидіння, Божественна благодать, відповідальність, спасіння.

Завжди актуальні питання про свободу волі людини, спасіння, сенс життя та їх співвідношення із відповідальністю, Божественною благодаттю, промислом, провидінням та передестинацією займають важливе місце серед великої кількості проблем, які вирішує людство в продовж багатьох віків своєї історії і які намагається вирішити в рамках своєї релігійної філософії Аврелій Августин. Зокрема він аналізує питання про походження зла та відповідальність за нього, про гріх та покаєння, про особливості Божого плану щодо людини та ін. Відповідь на них передбачає або раціоналістичне трактування із наголосом на автономії людської волі та безумовній відповідальності за вчинки (цю думку підтримує Пелагій) або ж фідеїстичні ідеї про недосконалість людського розуму

в питаннях віри і повне покладання на Божественну благодать і волю Бога (це переконання Августина в антипелагійській полеміці).

Щодо ступеня опрацювання даної проблеми, слід відзначити що її окреслення відбувалось здебільшого лише в контексті праць з історії середньовічної філософії та не було предметом спеціального дослідження. У цьому відношенні можна відзначити працю Г. Г. Майорова «Формирование средневековой философии» [6], який у розділі про Августина і його погляди на свободу волі частково згадує про предестинацію. Також важливими є дослідження В. В. Кондзьолки «Історія середньовічної філософії» [5] та А. І. Пашука «Нариси з історії філософії середніх вінків» [7], В. В. Соколова, Дж. Реале та Д. Антісері «Западноєвропейская философия от истоков до наших дней», А. Койре «Очерки истории философской мысли», М. Суїні «Лекции по средневековой философии» [9], Е. Жильсона «Философия в средние века» [4] та ін.

Окремо слід відзначити працю А. А. Столярова «Свобода воли как проблема европейского морального сознания» [8], де дається детальний опис філософських концепцій свободи в епоху середньовіччя а також у цьому зв'язку автор детально аналізує проблему предестинації в Августина. А також дослідження Н. Герье «Блаженный Августин» [3], який розглядає питання про Боже провидіння в контексті концепції філософії історії.

У зв'язку з цим хотілося б більш детально проаналізувати та систематизувати ідеї антипелагійської полеміки Августина і для початку зробити невеличкий екскурс в її історію.

В 411 р. на Карфагенському соборі відбувається осудження ідей Целестія, учня Пелагія, про що Августин дізнається від свого друга Марселіна, якому пише трактати «Про воздаяння та відпущення гріхів» і «Про дух і букву» як відповідь на нове вчення. А в 413 р. Августин вже сам включається в антипелагійську полеміку і проти твору Пелагія «Про природу (людини)», пише трактат «Про природу і благодать».

В 415 р. Пелагій був викликаний на собор в Діосполі, де йому запропонували викласти свої погляди. Розкриваючи їх він анафемує тих, хто заперечує благодать, і разом з тим ідеалізує свободу волі людини. На наступний рік відбуваються нові збори в Карфагені і Мілеві, в яких Августин бере безпосередню участь і після них пише 3–і листи папі Інокентію I з проханням засудити пелагійство як ересь. Своє ж особисте відношення до пелагійства він узагальнює в праці «Про діяння Пелагія».

В травні 418 р. всеафриканський собор засудив пелагійство, якому загрожували вже навіть державні покаєння. В цей час Августин стає відомим як найвищий авторитет з питань пелагійства, до якого звертаються різні державні і церковні діячі. В 418 р. він пише трактат «Про благодать Христову і первородний гріх проти Пелагія і Целестія». В 419–420 рр. на прохання коммита Валерія з'являється трактат «Про шлюб і похоті», а в 420 р. на прохання папи Боніфация I – «Проти двох послань пелагійан».

На початку 420–х років (ймовірно після смерті Пелагія) ідейним послідовником вчення став радикальний і талановитий Юліан. На дві книги Августина-ніського трактату «Про шлюб і похоті», він відповів